

סימן כ. שליחות

א. הקדמה

דיני השליחות הבסיסיים

"שלוחו של אדם כמותו" (קידושין מא:) - אדם יכול למנות שליח על מנת שיעשה מעשים במקומו, ומעשים אלו יחשבו כאילו הוא עצמו ביצע אותם¹. לדוגמא, אדם יכול למנות שליח על מנת שיקדש אישה במקומו (קידושין מא:). ניתן, כמובן, גם לבטל את מינוי השליח (גיטין לב:). דין נוסף בשליחות הוא, שרק כאשר השליח יכול לבצע את הפעולה עבור עצמו, הוא יכול גם לתפקד כשליח בשביל אחרים. עבד, למשל, לא יכול להיות שליח לקידושין (גיטין כג-כג:), כיוון שדיני גיטין וקידושין לא נוהגים בו (הרחבה בנושא תובא לקמן).

שליחות לדבר עבירה²

הגמ' בקידושין (מב-מג:) דנה לגבי שליחות בעבירה, כלומר מקרה בו המשלח שלח את שליחו לבצע עבורו מעשה עבירה. בסוגיה שם ישנן כמה דעות בשאלה האם יש שליחות לדבר עבירה ולכן העבירה תיחס למשלח, או שאין שליחות לדבר עבירה והעבירה תיחס לשליח:

1. בכל התורה אין שליחות לדבר עבירה, למעט שלושה תחומים: שליחות יד בפקדון, מעילה בהקדש וטביחה ומכירה (בגניבה), בהם יש שליחות לדבר עבירה.
2. רק ברצח יש שליחות לדבר עבירה.
3. בכל התורה יש שליחות לדבר עבירה³.

בסוף הדיון מעירה הגמ', שאפילו לדעת הסוברים שיש שליחות לדבר עבירה, באיסורי עריות ובאכילת חלבים כולם מודים שאין שליחות, כיוון ש"לא מצינו בכל התורה זה נהנה וזה מתחייב".

ב. אופי השליחות

ניתן להבין את אופי השליחות בשתי דרכים:

- 1 המקור לדין שליחות נלמד בגמ' בקידושין מא-מב: .
- 2 נושא זה הורחב בשיעור בפני עצמו, סימן כא, וכאן הובאו רק הדעות השונות בגמרא.
- 3 שתי האפשרויות האחרונות הן שתי הבנות בדעת שמאי הזקן.

1. **‘ידא אריכתא’ - השליח הופך להיות כעין ידו הארוכה של המשלח, והמשלח בעצם מבצע בעצמו את הפעולה, דרך השליח.** על פי הבנה זו, השליח מתפקד רק ככלי בידיו של המשלח לביצוע הפעולה.
2. **‘העברת סמכויות’ - המשלח מעביר את סמכויותיו אל השליח, ומי שפועל הוא השליח (בשם המשלח כמובן) ולא המשלח עצמו.** על פי הבנה זו, השליח הופך להיות כעין ‘בעל דבר’ על המעשה, מכוח המשלח שהאציל אליו את סמכויותיו.

ג. השלכות לאופי השליחות

ניתן להציע מספר השלכות לחקירה באופי השליחות:

1. בגמ’ בגיטין (ע:) נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש בנוגע לאדם שציווה לתת גט ואחרי כתיבת הגט “אחזו קורדייקוס”, כלומר הוא הגיע למצב של אי שפיות זמנית⁴. לדעת רבי יוחנן לא ניתן לתת את הגט כל עוד האדם אינו שפוי, ואילו לדעת ריש לקיש ניתן לתת את הגט. להלכה נפסק כדעת רבי יוחנן. ברם, הרמב”ם והטור נחלקו בשאלה מהו תוקף הפסול - לדעת הרמב”ם (הלכות גירושין ב:טו), הגט פסול מדרבנן בלבד⁵, ואילו לדעת הטור (אה”ע קכא) הגט פסול מדאורייתא.
- ניתן לפרש ששורש מחלוקתם נעוץ בהבנת אופייה הכללי של השליחות: לדעת הרמב”ם שליחות היא העברת סמכויות אל השליח, ולכן גם אם המשלח נמצא במצב של אי שפיות זמנית, יכול בעל הסמכות החדש - השליח - לגרש במקומו (מדאורייתא). לדעת הטור, לעומת זאת, השליח הוא ידו הארוכה של המשלח והמשלח פועל דרכו. לכן אם המשלח נמצא במצב של אי שפיות זמנית, אין משמעות לשליח, כיוון שכרגע המשלח לא יכול לפעול⁶.
2. המשנה בגיטין (טו-טז:) אומרת, ששליח שנתמנה לכתובת גט לא יכול למנות שליח אחר במקומו. הגמ’ (שם) מנמקת זאת בכך, ש“מילי לא מימסרן לשליח”. כלומר, השליח לא קיבל בידיו דבר פיזי מן המשלח (כמו למשל בשליח לנתינת גט לאישה) על מנת לבצע את השליחות, אלא השליחות נוצרה רק על ידי מינוי בדברים. שליח כזה לא מסוגל

4 הגמ’ בגיטין (טו:) מפרשת, שמי שאחזו קורדייקוס הוא מי ששד אחז בו. הרמב”ם בפירוש המשניות (פיק שביעי משנה א’) מפרש שזהו אדם שחלה ב“חולי המתהוה ממלוי תאי המוח והדעת מתבלבלת מחמתו, והוא מין ממיני העלפון” (על פי גרסת הרב קאפח). כך או כך, מדובר במצב של אי שפיות זמנית.

5 הרמב”ם בהלכות גירושין (טז:) מבהיר שבכל מקום בו הוא כותב “פסול” הכוונה היא לפסול מדרבנן, וכאן הוא משתמש בביטוי “פסול”.

6 האור שמח (על הרמב”ם שם) כתב בדומה לדברינו כאן.

להעביר את כוחו לאדם אחר.⁷ אם התלוותה למינוי השליחות גם נתינת חפץ אשר בעזרתו מבצעים את השליחות, כגון שליח לגרש אישה המקבל לידי את הגט מהבעל, ניתן למנות שליח אחר.

נראה, שחילוק זה בין סוגי השליחות מתאים להבנה שהשליח לא מקבל סמכויות מהבעל, אלא רק מתפקד כידו. על פי הבנה זו, כוחו של השליח מוגבל לעשיית הפעולה שאליה נשלח גרידא ולא למנות שליח אחר תחתיו. אמנם, אם יש חפץ הניתן מהבעלים, שבו מתבצעת השליחות, אזי כל האוחז בו כדי לבצע באמצעותו את השליחות, מוגדר כשליח (בהנחה שהמשלח מסכים). לעומת זאת, אם נאמר שהמשלח העביר את סמכויותיו אל השליח, מסתבר לומר שלשליח לא תהיה כל הגבלה במינוי שליח אחר, כמו שבכוחו של המשלח המקורי למנות שליח. אולם, גם להבנה זו ניתן להסביר את דין 'מילי לא מיסרן' לשליח' על פי דברי שני ראשונים:

ה'קדוש מרדוש' (מובא במרדכי בקידושין סימן תק"ה) מחלק בין שליחות בקידושין, לבין שליחות בגירושין. לדעתו, בשליחות למסירת גט לאישה, השליח יכול למנות שליח ואין זה נחשב 'מילי'. שליח לקדש אישה, לעומת זאת, לא יכול לעשות שליח, כיון ששליחות כזאת היא 'מילי'. נימוקו הוא שלגבי גירושין אין לאישה ברירה אלא להתגרש (שהרי אישה מתגרשת בעל כורחה), ולכן כוחו של השליח זהה לכוחו של הבעל. לעומת זאת, לגבי קידושין יש לאישה ברירה, שהרי אין היא מתקדשת אלא לרצונה. נראה, שלדעתו שני המודלים שהוצגו לעיל בהבנת מוסד השליחות, מתפקדים במקביל, בהתאם לאופי המקרה - בשליחות לגירושין השליחות עובדת במודל של 'העברת סמכויות' מלאה לשליח. לאישה אין ברירה אלא להתגרש ולכן השליח הופך לבעל סמכות מוחלט על המעשה, שהרי המעשה כולו מתבצע על ידו. לשליח כזה ישנן סמכויות מלאות, הכוללות גם מינוי שליח אחר. לעומת זאת, בשליחות לקידושין, השליח לא הופך להיות ל'בעל דבר' מוחלט על המעשה, כיוון שהקידושין תלויים גם בהסכמתה של האישה, והוא מתפקד רק כידו הארוכה של המשלח, ולכן לא יהיה בכוחו למנות שליח אחר.

לדעת הרב יהודה מברצלונה (מובא ברשב"א קידושין מא. ד"ה "מלמד") אם הסכים המשלח שהשליח יוכל למנות עוד שליח, ועשה על כך קניין סודר, יכול השליח למנות שליח ועל ידי כך להתגבר על בעיית 'מילי'. נראה שסברתו היא, שבשליחות הנוצרת בליווי קניין סודר, ישנה גמירות דעת מוחלטת במינוי⁸ ועל כן יש כאן העברת סמכויות מלאה אל השליח. לכן, בכוחו של השליח למנות שליח אחר, ואין זה נחשב 'מילי', שהרי הוא

7 הסבר זה ל'מילי לא מיסרן' הוא הסבר רש"י (גיטין כט. ד"ה "דבא אמר", סו: ד"ה "אי נימא", "אי לא מיסרן"). ישנם הסברים אחרים לעניין (ראה למשל אמרי משה יח:ה, עמוד רכו) כפי שנראה גם לקמן, ואכמ"ל.

8 קניין הסודר משמש כאן כדי לחזק את רמת גמירות הדעת של המשלח.

נחשב כמו המשלח עצמו. ללא קניין הסודר בשעת המינוי, השליחות עוברת על פי המודל הראשון - השליח נחשב רק כידו הארוכה של המשלח, ואין ביכולתו למנות שליח אחר.

3. המשנה בגיטין (ג.) קובעת, שבמקרה בו נתן אדם גט לשליח על מנת שימסור אותו לאשתו או לעבדו ומת המשלח, לא ייתן השליח את הגט. ההבנה הפשוטה היא שהדבר נעוץ בכך שהשליחות בטלה כיוון שאין לשליח בשביל מי לפעול לאחר מות המשלח. אולם, רש"י (ד"ה "לא יתנו") מפרש שאין לתת את הגט כי אין משמעות לגט לאחר המיתה, שהרי האישות פוקעת לאחר המיתה. מכך מדייק קצות החושן (קפח:ב) שלדעת רש"י הבעיה היחידה במקרה הנ"ל היא שאין גט לאחר מיתה, אבל עצם השליחות לא פקעה. כלומר, **שליחות אינה מתבטלת לאחר מות המשלח**. לכן, טוען הקצות, בדינים ששייכים גם לאחר מות המשלח, יכול השליח להמשיך ולפעול. ברור שהקצות הבין **ששליחות היא העברת סמכויות מלאה לשליח, ולכן השליח יכול לפעול אפילו לאחר מותו של המשלח**, שממנו הוא ינק את כוחו⁹. לפי ההבנה שלשליח אין סמכויות עצמאיות, אלא הוא רק כידו הארוכה של המשלח, וודאי שאין כל משמעות לשליח הפועל עבור אדם מת¹⁰.

ד. שליחות ב'דברים שבגופו'

למרות שקיימת אפשרות הלכתית לבצע מעשים על ידי שליח, ישנם מעשים, כגון הנחת תפילין, אכילת מצה וכדומה, שדווקא האדם עצמו חייב לעשותם ולא ניתן לבצעם על ידי שליח. יש לדון מהי ההגדרה המדוייקת של המעשים שאינם ניתנים להיעשות באמצעות שליח.

בהגדרה זו נחלקו הרי"ד וקצות החושן:

1. דעת תוס' הרי"ד (קידושין מב: ד"ה "שאני") היא שישנם דינים בהם **ישנו דגש לא רק על התוצאה, אלא גם על עצם העשייה והפעולה הגופנית של האדם**, ולכן דינים אלו הם 'דברים שבגופו' של האדם ולא ניתן למנות שליח לעשייתם. אולם, הרי"ד לא אומר באילו מצוות ותחומים הקפידה התורה דווקא שגופו של האדם יעשה את הפעולה (ובהם לא ניתן למנות שליח), ובאילו מצוות ותחומים לא הקפידה התורה על גופו של האדם (ובהם ניתן למנות שליח).

9 הקצות מסביר כך גם את שיטת הרמב"ם אותה ראינו לעיל לגבי קורדייקוס, ולדעתו קורדייקוס מקביל למצב של מת.

10 יש לציין שאפילו על פי ההבנה שיש העברת סמכויות לשליח, ניתן לחלוק על הקצות ולומר שאין משמעות לשליח לאחר מות המשלח.

2. דעת קצות החושן (קפב:א) היא שעקרונית ניתן למנות שליח לכל נושא, אך לא ניתן להחשיב את גופו של השליח כמחליף את גופו של המשלח. ישנם תחומים בהם הדגש הוא שהפעולה תבצע על גופו של האדם, ולכן לא תועיל בהם השליחות. כלומר: אמנם מינוי השליחות חל, אך אין השליחות ברת ביצוע כיוון שהמעשה לא נעשה על גופו של האדם, אלא על גוף השליח. למעשה, אם למשל השליח מונה להניח תפילין, אז השליח אמנם ביצע את הפעולה בשמו של המשלח, אך כיוון שמושא הפעולה הוא גופו של השליח ולא של המשלח, לא קוימה המצווה.

נפקא מינא אפשרית בין שיטת הרי"ד לשיטת הקצות היא מקרה בו יש דגש על עשיית האדם, אך מושא הפעולה איננו גופו, אלא דבר אחר. מצב זה קיים לגבי שליחות במצוות מילה של האב בבנו - המצווה אמורה להיעשות על ידי גופו של האב, אך מושא הפעולה איננו האב, אלא הילד¹¹:

על פי סברת הרי"ד, שהבעיה בשליחות ב'דברים שבגופו' היא עצם מינוי השליחות בנושאים אלו, לא יהיה ניתן למנות שליח למילה, שהרי מצוות המילה מוטלת על גופו של האב. על פי סברת הקצות, שהבעיה היא שאין גוף השליח יכול להחשב כגוף המשלח אך אין בעיה בעצם מינוי השליחות, כאן הבעיה תיפתר, שהרי מילה נעשית על גופו של הילד ולא על גופו של האב המשלח¹².

ה. שליחות ללא מעשה

לעיל הובאה שיטת הקצות, שלא ניתן לראות את גופו של השליח כגוף המשלח לעניין קיום מצוות. אך יש לדון האם ניתן לראות את השליח כמייצג את המשלח. שאלה זו רלוונטית במקרים בהם אין מעשה ממשי אותו מבצע השליח בשביל המשלח, אלא שמטרת השליחות היא שהשליח יחשב כמייצג את המשלח. מצינו מספר מקרים כאלו, בגמ' ובראשונים:

1. מן הגמ' בבבא מציעא (צו:) עולה, ששאלה זו נתונה במחלוקת תנאים. הגמ' דנה במקרה שאדם שואל חפץ מחברו, ובוחנת האם יכול המשאל למנות שליח שיבצע פעולה כל שהיא עבור השואל, וכך תחשב ההשאלה כהשאלה ש"בעליו עמו". הגמ' טוענת ששאלה זו תלויה במחלוקת רבי יונתן ורבי יאשיה לגבי שליחות בהפרת נדרים (נדרים עב:). רבי יונתן סובר כי הבעל יכול למנות שליח להפר את נדרי אשתו, שהרי בכל התורה "שלוחו של אדם כמותו", ואילו רבי יאשיה סובר שלא ניתן, מכיוון שישנה גזירת הכתוב "איש יקימנו ואישה יפרנו" (במדבר ל:יד). מהגמ' עולה שישנו מכתב משותף בין הנושאים ולכן ניתן

11 בשאלה זו נחלקו הש"ך (ח"מ ספב:ד) והתבואות שור (כח:יד).

12 דיון נוסף בהקשר זה נמצא לקמן בסימן כא, אות ד.

- להשוות ביניהם. נראה שנקודת הקישור בין התחומים היא, שהן בהפרת נדרים והן ב'שאלה בבעלים' אין שום פעולה אותה מבצע השליח בשליחותו, ותפקיד השליח הוא רק לייצג את המשלח באירוע. ב'שאלה בבעלים' יש צורך להגדיר את הבעלים כנוכח בשאלה ובהפרת נדרים הבעל רק מביע את רצונו בכך שהנדר יהיה קיים, ואין כאן שום פעולה ממשית. מכנה משותף זה הוא הבסיס להשוואה של הגמ' בין אפשרות מינוי שליח בהפרת נדרים לבין אפשרות מינוי שליח ל"בעליו עמו"¹³.
2. מן הגמ' בנדרים (שם) משמע, שגם אם ניתן למנות שליח להפרת נדרים, שמיעת השליח את הנדר אינה נחשבת כאילו הבעל שמע את הנדר. הרא"ש (שם, ד"ה "והא") מפרש שלא ניתן להעביר שמיעה בשליחות כיוון ששמיעה היא "מידי דממילא". כלומר, בשמיעה אין שום מעשה אלא רק מצב, ולכן לא ניתן להעבירה בשליחות.
3. בגמ' בקידושין (מג.) ישנה מחלוקת בשאלה, האם שליח יכול לתפקד כעד בעניין שלגביו נשלח. הגמ' מנמקת את הדעה שסוברת שלא ניתן, בכך ש"שלוחו של אדם כמותו", ואם כן השליח הרי הוא כבעל דין, שפסול לעדות. גם בנושא זה, מוקד המחלוקת הוא עד כמה ניתן לראות את השליח כמייצג ממש את המשלח.
4. בריטב"א בפסחים (ו: ד"ה "אמר רבי") יש שתי דעות בשאלה האם ניתן למנות שליח לביטול חמץ. ניתן לפרש, שאי אפשר למנות שליח לביטול חמץ, כיוון שבביטול חמץ יש רק התייחסות לחמץ ואין בביטול חמץ שום פעולה אקטיבית¹⁴. אולם, הריטב"א מנמק באופן אחר את הדעה הסוברת שאי אפשר למנות שליח לביטול חמץ.

ו. 'בר הכי' בשליחות

כפי שהוזכר בהקדמה, על מנת למנות שליח ישנה דרישה לכך שהשליח יוכל לבצע את מעשה השליחות בשביל עצמו - 'בר הכי'. למשל, הגמ' בגיטין (כג.-כג:) אומרת, שעבד וגוי לא יכולים להיות שליחים לקבלת גט לאישה, כיוון שהם עצמם לא שייכים בתחום של גיטין וקידושין.

ניתן להבין דין זה בשתי דרכים:

1. הבעיה היא בעצם המינוי לשליחות: על מנת שהשליח יעמוד במקומו של המשלח, צריך שהוא אכן יהיה באותו מעמד של המשלח ובעל אותן יכולות.

13 אולם, התוס' (בי"מ שם, ד"ה שליח) מסבירים את הגמ' באופן שונה. לדעתם, אין קשר עקרוני בין הנושאים, אלא שבשני המקרים יש לימוד דומה מן הפסוקים שממעט מינוי שליחות.

14 כך סוברים הרמב"ם (הלכות חמץ ומצה ב:ב) ורש"י (פסחים ד: ד"ה "בביטול בעלמא"). אולם, התוס' (פסחים שם, ד"ה "מדאורייתא") סוברים שביטול חמץ הוא הפקר, ואכמ"ל.

2. **הבעיה היא בביצוע פעולת השליחות:** פעולה שאדם לא יכול לבצע עבור עצמו, אין הוא יכול לבצע עבור אחרים, שהרי הוא מופקע מעשיית הפעולה.

נפקא מינה בין השיטות יכולה להיות, במקרה בו השליח אינו 'בר הכי' בשליחות בשל סיבות צדדיות, ולא בגלל שאין הוא בעל אותו מעמד של המשלח:

על פי ההבנה שהבעיה היא בכך שהשליח אינו בעל אותו מעמד של המשלח, ניתן יהיה למנות שליח במקרים הללו. זאת, כיוון שהשליח הוא באותו מעמד של המשלח, ורק מסיבות צדדיות אין הוא יכול לבצע את הפעולה. על פי ההבנה שהבעיה היא בביצוע הפעולה על ידי השליח, לא ניתן למנות שליח במקרים הללו, שהרי בסופו של דבר אין באפשרות השליח לבצע את הפעולה.

דוגמא לכך היא מקרה בו גבר ממנה אישה להיות שליחת הולכה (שליח שהבעל ממנה כדי שיתן את הגט לאשתו, והאישה מתגרשת כאשר הגט מגיע לידה מידי השליח), או אישה הממנה גבר להיות שליח קבלה (שליח הנחשב ידה של האישה, והיא מתגרשת כאשר הגט מגיע לידי השליח). פעולת הגירוש לא קיימת באישה, ופעולת קבלת גט לא קיימת בגבר. אולם, הבעיה במקרים אלו היא טכנית ולא מהותית - איש ואישה הם בעלי אותו מעמד, אלא שפשוט איש מגרש ולא מתגרש, ולהפך לגבי אישה.

הגמ' בגיטין (סב:) דנה בכך, ולמסקנתה השליחות פועלת במקרים הללו. מכאן, לכאורה, הוכחה להבנה שהבעיה היא במעמד השליח, ולא בביצוע הפעולה. אך ניתן לדחות זאת ולומר, שלמסקנת הגמ' העובדה שגבר יכול לגרש מחשיבה אותו כשייך בביצוע כל פעולות הגירושין ולכן הוא יוכל גם לקבל גט בשליחות עבור אישה. כך גם אישה - העובדה שביכולתה לקבל גט, מחשיבה אותה כשייכת בביצוע כל פעולות הגירושין, והיא תוכל גם לתת גט בתור שליחה עבור גבר.

ז. שליחות הבאה

מן המשנה בגיטין (סב:) נראה, שישנם שני סוגי שליחות בגט: שליח שהבעל ממנה על מנת שיתן את הגט לאשתו - 'שליח הולכה', ושליח שהאישה עושה שיקבל את הגט מיד בעלה - 'שליח קבלה'. יד השליח היא כיד מי שממנה אותו, ולכן, אם מונה שליח הולכה האישה תהיה מגורשת כאשר הגט הגיע לידה, ואם מונה שליח קבלה האישה תהיה מגורשת כאשר הגט הגיע לידי השליח.

אולם, הרמב"ם (הלכות גירושין ו:ד-ה) מחדש סוג שליחות נוסף: "שליח הבאה". מחד זהו שליח שהאישה ממנה, כמו שליח קבלה, אך מאידך האישה מגורשת רק כאשר הגט יגיע לידה, כמו בשליח הולכה. עוד אומר הרמב"ם, שדיניו של שליח זה זהים לדיניו של שליח הולכה.

בפשטות, שליח ההבאה הוא שליח של האישה. ברם, אם נאמר כך יקשה כיצד ייתכן שהאישה מתגרשת רק כשהגט מגיע לידה - אין כאן נתינה ישירה מהבעל לאישה, שהרי היה שלב בו הגט נמצא אצל השליח שלה, אך לא נחשב בידה. מצב זה דומה למקרה בו אמר הבעל "טלי גיטך מעל גבי קרקע" (גיטין עח.), בו אומרת הגמ' שגט זה פסול.

ניתן להציע לכך מספר הסברים:

1. **שליח הבאה הוא בעצם שליח קבלה, אך יש בו תנאי שהגט יחול רק כאשר הוא יגיע לידי האישה** (ר"ן גיטין כח. בדפי הרי"ף ד"ה "גמ"). אולם, בשליחות הבאה אומר הרמב"ם (שם) שאין צריך עדים על מינוי השליח, שהרי דינו כשליח הולכה, שאין צריך עדים על מינויו (שם), אך במינוי לשליחות קבלה כן צריך עדים. אם כן, לא ברור כיצד ניתן לומר ששליח הבאה הוא שליח קבלה (שם הלכה א').

2. נתינת הגט כוללת שני מרכיבים הכרחיים: נתינתו הפיזית של הגט לידי האישה, והקנתו המשפטית לאישה. **בשליח הבאה ישנו פיצול בין שני המרכיבים**, וניתן להציע שתי אפשרויות הפוכות לכך:

א. לעניין מעשה הנתינה יד השליח היא כיד האישה, אך לעניין קניית הגט היא כיד הבעל.

ב. לעניין מעשה הנתינה יד השליח היא כיד הבעל, אך לעניין קניית הגט היא כיד האישה.

הסבר זה הוא על פי השיטה שיש צורך בהקנתה הגט. על פי השיטה שאין צורך בכך¹⁵, ניתן לומר שבשליחות הבאה יש פיצול בין נתינת הגט לבין קבלתו על ידי האישה - פיצול בין ה"ונתן" לבין ה"בידה" של "וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה" (דברים כ"ד:ג).

כך או כך, שני המרכיבים נמצאים רק כאשר הגיע הגט לידי האישה, ולכן רק אז היא מגורשת.

15 הצורך בקניין ובנתינת הגט נידון בהרחבה בסימן יד.